מה התם פסולא דאורייתא. למאן דאמר בפרק המגרש (גיטין פו.) גבי יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הולך כשר בכתב ידו ועד דוקא אבל כתב קופר ועד פסול לגמרי אתי שפיר אבל למ"ד נמי התם כתב קופר ועד נמי כשר הולך ואפי' בקופר דלא מוכחק קשה אמאי קרי ליה הכא פסול דאורייתא וי"ל דההיא כתביי דהכא סבירא ליה אי נמי הכא מיירי שהקופר בעצמו מתם או שכתבו קרוב או פסול: **הכא** נמי **פסולא דאורייתא.** לאו דאורייתא ממש דגט מקושר מדרבנן הוי כדאמר לעיל אלא מה שהולך ממזר מדרבנן כי היכי דהוי ממזר בפסול פשוט קרי ליה לאורייתא ולאו דוקא ורשב"ם פירש פסול דאורייתא דלא גבי מבני חרי ואין נראה לרבי דאפי' (ס) כי הוי פסולא דרבנן לא היה גבי מבני חרי:

אימא נסבא. תימה לרבי מאי קושיא תפסת מועט תפסת (ו) והכי הוי מלי לדחויי דנסכא פחות מדינר מיהו עוד קשה דבכתובות פרק בתרא (דף קי:) אמרי' כתוב בו בגל מגבהו ממעות שבגבל כתוב בו כסף סתם כל מה שילקה לוה מגבהו פירוש מטבע פחותה של כסף ופריך ואימא נסבא ותימה (ו) וכי נסבא פחותה מאיסר אמין בה רק (ז)[שמונה] פרוטות ומאי שנא נסבא ממיני פרוטות דהא מה שילקה קאמר התם היינו מטבע פחות של כסף מדפריך עלה ואימא פריטי ומשני פריטי דכספא לא עבדי אינשי מכלל דמטבע פחותה של כסף דעבדי אינשי נותן לו והכא נמי בשמעתין משמע הכי דגריעי מאיסר אם נפרש דמכח גריעותא מקשה אימא נסבא דאי לא גריע טפי מאיסר בריש הוי ליה לאקשויי ואימא פריטי ורבינו מתניתין הא קא משמע לן דשנים במקושר כעד אחד בפשוט מה התם פסולא דאורייתא אף הכא נמי פסולא דאורייתא תדע דשלחו מתם חברייא לר' ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד על פה מהו שיצטרפו אליבא (ח) דתנא קמא דרבי יהושע בן קרחה לא תיבעי לך דאפילו שנים בכתב ושנים על פה לא מצטרפי אלא כי תיבעי לך אליבא דר' יהושע בן קרחה שנים בכתב ושנים על פה הוא דמצטרפי אבל עד אחד בכתב ואחד על פה לא מצרפינן או דלמא לא שנא שלח להו אני איני כדיי ששלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו אמר ליה אנן הכי מתנינן לה דשלחו ליה חברייא לרבי ירמיה שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה מהו שיבואו בית דין אצל בית דין ויצטרפו (ט)אליבא דתנא קמא דר' נתן לא תיבעי לך דאפילו בחד בית דינא נמי לא מצטרפי אלא כי תיבעי לך אליבא דר' נתן בחד בי דינא הוא דמצטרפי אבל בתרי בי דינא לא מצטרפי או דלמא לא שנא ושלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה (י)שיצטרפו מר בר חייא אמר הכי שלחו ליה שנים שהעידו בב"ד זה וחזרו והעידו בב"ד זה מהו שיבוא אחד מכל ב"ד ויצטרפו אליבא דר' נתן לא תיבעי לך השתא עדים מצרפינן דייני מיבעיא אלא כי תיבעי לך אליבא דת"ק דר' נתן עדים הוא דלא מצרפינן אבל דייני מצרפינן או דלמא ל"ש שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה (כ)שיצטרפו רבינא אמר הכי שלחו ליה שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכי למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי או לא שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה (ג)שצריכין למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ועל דא עיילוהו לרבי ירמיה בבי מדרשא: **מתני'** כתוב (ד)בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין אין לו אלא עשרין זוזין מאה דאינון תלתין סלעין אין לו אלא מנה כסף זוזין דאינון ונמחק (ה)אין פחות משתים כסף סלעין דאינון ונמחק אין פחות משתים דרכונות דאינון ונמחק אין פחות משתים כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה (ו)הכל הולך אחר התחתון א"כ למה כותבין את העליון שאם (ז)תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון: **גמ'** תנו רבנן (ח) (ט)אמר כסף אין פחות מדינר כסף כסף דינרין ודינרין כסף (י)אין פחות משני דינרין כסף (כ)כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרין דהב כסף אמר מר כסף אין פחות מדינר כסף (ל)ואימא נסכא אמר רבי אלעזר (מ)דכתוב ביה מטבע ואימא פריטי אמר רב פפא (נ)באתרא דלא סגי פריטי דכספא תנו רבנן (ס)דהב אין פחות מדינר דהב דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין דהב דהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף דהב אמר מר דהב אין פחות מדינר דהב (ע)אימא נסכא אמר רבי אלעזר (פ)דכתב מטבע דלא סגיא פריטי דכספא. ומטבע שלהם אין פחותה מדינר ומשום הכי היכא דכתב כסף סתם משמע דינר: ת"ר אי כתב בשטר זהב סתם לוה פלוני מפלוני אין פחות מדינר זהב ה' פשיטים למשקל ברזל. ואי כתב זהב דינרין או דינרי זהב אין פחות משני דינרים של זהב. ואי כתב זהב בדינרין אין פחות משבשני דינרין כסף דזהב ומשני **הא קמ"ל.** מתני' דקתני פשוט שכתוב בו עד אחד פסול שילמד מקושר ממנו (ב) ולהכי תנייה לעד אחד למימרא מה עד אחד פסול דאורייתא כדכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש כו' אף שנים שבמקושר הטילו עליו חכמים פסולא דאורייתא ואם גט אינה מגורשת ואם שטר מלוה הוא אינו טורף ממשעבדי אבל אם יש שם עד אחד בעל פה עם עד אחד החתום בשטר אז יהיה השטר כשר לגמרי דמצטרפין: **תדע דשלחו ליה כו'.** ושלח להו דמצטרפין דשלחו ליה חכמים לר' ירמיה לגמר דאפקוהו מני מדרשא כדאמר בפרק לא יחפור (לעיל דף כג:) אפקוהו לר' ירמיה מני מדרשא ועל דא עיילוהו כדאמרינן במסקנא: **מהו שיצטרפו.** דנימא כמאן דאחמיתי תרוייהו בשטרא דמי: **אליבא דת"ק דר' יהושע בן קרחה כו'.** פלוגתייהו בסנהדרין בפרק זה בורר (דף ל.) דתניא (ג) אין עדותן מצטרפת בג"ד עד שילוו שניהם כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה אין עדותן מתקיימת עד שיעידו שניהם כאחד רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו לומר שומעין דבריו והני שני מחלוקות של ר"י בן קרחה ורבנן ורבי נתן ורבנן התם מפרש טעמא מיבעית אימא קרא ואג"ל סברא: **השתא.** השנים החתומים בשטר וחוזין אנו לקיים עדותן בשטר שהן חתומין בו או שנים בעל פה לענין לגבות ממון בעדותן בלא שטר אין מצטרפין אם לא שילוו שניהם כאחד את עדותן ואע"ג דממה נפשך תרוייהו אחד מנה קא מסהדי: **אליבא דר' יהושע** (ד). שנים בכתב ושנים בעל פה מצטרפין אפי' אם בזה אחר זה ילוו עדותן אבל אם עד אחד בכתב כו': **אמר ליה.** רב אשי לאמימר אנן הכי מתנינן לה כו' ולא תקשי מייה לאביי דאמר אין מצטרפין: **מהו שיבואו ב"ד.** ב"ד אחר לגרף עדותן ששמעו ויעמדו לפי העדות: **אליבא דת"ק דרבי נתן.** למעלה פירשתיה ובשילוו שניהם כאחד אפס לא העידו בנית דין כאחד בהכי פליגי רבי נתן ורבנן: **ומה אחד מהן.** לאחר שהעידו העדים על חתימת ידם בפני שלשה ואין קיום השטר אלא בג' דבעינן ב"ד לקבל העדות: **ואד ליפוכי.** דלא ממחזי כשיקרא מאי דכתיב בריש במותב תלתא הוינא ונקופו לא נחתמו אלא שנים: **על דא עיילוהו.** שהשיב להם כהוגן דהא דאפקוהו ששאל שאל כהוגן רגלו אחת חוץ לחתום (ו) ורגלו אחת בתוך החתום (ו) ועל דא אפקוהו מני מדרשא בפרק לא יחפור והשתא הוא דעיילוהו: **מתני' כתוב בו.** בשטר מלוה זוזים מאה לאינון עשרים סלעים לוה פלוני מפלוני ואף על פי שמאה זוזי הרי הן (בכלל) כ"ה סלעים אין למלוה אלא (מנה) כ' (ח)זוזים דיד בעל השטר על התחתונה והעליונה מחבירו עליו הראיה ושמא כך פי' מאה זוזים גרועים וחסירים שאינן שוין אלא כ' סלעים: **אין לו אלא מנה.** מאה זוזים שיש לפרש כך זוזים מאה דאינון תלתין סלעים שאינן שוין אלא כ"ה סלעים דיד בעל השטר על התחתונה. הסלע מרובעה דינרין המנה כ"ה סלעים: **ונמחק.** המנין שכתוב בו אחר דאינון: **דרכונות.** בלע"ז קינונ"ש והם דרכמונות שבספר עזרא (ג): **ומלמטה מאתים.** כשכפל דבריו בשטר: **הכל הולך אחר התחתון.** אלא שלא יהא כתוב בשטה אחרונה: **למה כותבין את העליון.** הואיל ונקוף השטר חוזר וכופל את דבריו שכותבין ושונין אחרייות ממון זה כך וכך קבלתי עלי ועל יורשי כו': **גמ' ת"ר כסף אין פחות מדינר כסף.** כסף לוה פלוני מפלוני: **כסף דינרין או דינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף.** לוה דהכי משמע כסף שני דינרין לוה פלוני מפלוני: **כסף בדינרין אין פחות מדינר דהב.** דכסף בדינרין משמע כסף לוה פלוני מפלוני שוה שני דינרין של זהב וכדמפרש לקמן [קסו.] שכתוב כסף בדינרי משמע בדינרי זהב אבל בדינרין שני דינרין של כסף (ע)(אין פחות מכסף בשוה שני דינרין של זהב): **והב בדינרין אין פחות משוה שני דינרין של כסף.** אותו זהב שלוה וכדמפרש לקמן [שם] דדינרין משמע של כסף:

פריטי

עין משפט נר מצוה

לו א מי' פ"ד מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף יא: לז ב מי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
לח ג מי' שם פ"ו הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף כט:
לט ד מי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ה:
מ ה טוש"ע שם סעיף יא:
מא ו מי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יד טוש"ע שם סעיף ה:
מב ז מי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
מג ח ט י כ ל מ נ מי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף יב:

רבינו גרשום

למיטרף [מלקוחות]. אלא קשיא מתני'. לאמימר א"כ מאי קמ"ל מתני' פשוט שכתב בו עד אחד פסול פשיטא. ומשני הא קמ"ל דשני עדים החתומין על השטר מקושר כעד אחד דחתום בפשוט דמי: מה התם. בפשוט אי ליכא אלא עד אחד חתום איכא פסולא דאורייתא. דאפי' תפיס מלוה מחמת ההוא שטרא מפקי' מיניה. אף הכא במקושר דחתימו ביה תרי סהדי בלבד הוי פסולא דאורייתא ואי תפיס מפקינן מיניה דלא סגיא בלא ג' סהדי: תדע. ודאי דעד אחד ככתב ועד אחד על פה מצטרפין לעדות אחת וכשרין דשלחו ליה חבריא לר' ירמיה: אליבא דת"ק לא תיבעי לך. דאפי' שנים בכתב ושנים על פה שלא ראו זאת העדות ביחד אלא זה ראה מחלוק ואימא שלוה פלוני מפלוני מנה והכי נמי איכך ולא הוי מכירין זה את זה ודאי לא מצטרפי הואיל ולא ראו עדותן יחד: כי תיבעי לך אליבא דר' יהושע בן קרחה. דאמר בזה אחר זה מצטרפי הואיל דעל מנה אחד מסהדי ומצטרפי שנים בכתב ושנים בעל פה הכי נמי מצטרפי הואיל דמסהדי עדות אחת. אבל עד אחד בכתב ועד אחד על פה אע"ג דתרוייהו הוו לעדות אחת אהדדי לא מצטרפי הואיל דאחד בכתב ואחד על פה. או דלמא לא שנא ומצטרפי: שיצטרפו. אלמא דמצטרפי: א"ל לעולם לא מצטרפי. והאי דאמריתו דמיבעי לר' ירמיה לא הכי קא מיבעיא ליה כלל. כלומר [לא] משו"ה שלחו ליה דאנן ההיא בעיא הכי מתנינן לה. שנים שהעידו עדות אחת והעיד עד אחד עדותו בב"ד אחד ואחד העיד בב"ד אחר והלכו למדינת הים. מהו שיבא בית דין אצל בית דין ויצטרפו דבעדים דמי: אליבא ת"ק דר' נתן לא תיבעי לך דאפי' בחד בי דינא לא מצטרפי. אם מסהיד זה שלא בפני חבירו ווה שלא בפני חבירו אפילו בב"ד אחד כ"ש בשני בתי דינין לא מצטרפי: כי תיבעי לך אליבא דר' נתן. דאמר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו ולכשיבא חבירו לומר שומעין את דבריו: שנים שהעידו בב"ד על חתימת יד שני עדים והלכו להם שנים מאותן ג' בתי דינין למדינת הים והשתא לא מצי הוי חד ב"ד וחזרו והעידו בב"ד אחר והלכו להן שנים מהן וחזרו העדים והעידו בב"ד והלכו להם שנים ונשתייר אחד מהן מכל בית דין ובית דין מהו שיבוא אותו אחד שנשתייר מכל בית דין ובית דין דהוין ג' בתי דינין ויצטרפו לקיים השטר בעדותן. אליבא דר' נתן דאמר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין לו. לא תיבעי לך דודאי מצטרפי. דהשתא עדים דלא בקיאי כדולי האי מצטרפי. דייני דבקיאי ומובהקים לחקור ולדרוש לא כ"ש דמצטרפי. והא פלוגתא דר' נתן ור' יהושע במס' סנהדרין בפ' דיני ממונות זה בורר לו שלשה: ת"ר שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן. קודם שחתמו וקיום השטר צריך ג' ב"ד וצריכי למיכתב במותב תלתא הוינא כו': ועל דא עיילוהו לר' ירמיה בבי מדרשא. לכל חד וחד כדאית ליה משום דשפיר פשט [דהא] דאפקוהו (לעיל נו' לא' חפור) משום דאיבעיא ליה רגלו אחת של ניפול בתוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים מהו: כתוב בו. בשטר זוזין מאה חייב פלוני לפלוני: ונמחק אותו סכום ואינו ניכר. ודאי אין זוזי דאינון פחות משנים: דרכונות. של זהב שלועזין מוקוסי: ת"ר כתוב בשטר כסף. סתם לוה פלוני מפלוני בודאי אין פחות מדינר כסף שהוא חייב לו. ואי כתב לו כסף דינרים או דינרים כסף לוה פלוני מפלוני אין פחות משני דינרין של כסף. דינרין אין פחות משנים. אבל אם כתב כסף בדינרי חייב פלוני לפלוני משמע כסף חייב לו שהוא שוה ב' דינרין (דינרים) של זהב. אין פחות מב' דינרי של זהב מכסף חייב לו: ואימא נסכא. חתיכה של כסף קטנה חייב לו: ואימא פריטי. קטנים של כסף. דאית ביה מטבע:

מסורת הש"ס

(א) (לעיל דף לב. יג.), ב) [שם וש"נ] סנהדרין ל., ג) כ"ב ג' הרי"ף והגלא"ש יהגי' הגכונה שאם לא כתב אות אחת. מ"מ, ד) מנחות דף קז. ע"ש מתוכות דף קי: ע"ש, ה) [מתוכות שם מנחות שם], ו) [למתמיס רש"ש], ז) [למתמיס רש"ש], ח) רש"ל סנהדרין, ט) רש"ל מ"ש, י) רש"ל מיני.

הגהות הב"ח

(א) נמ' מנו רבנן כסף כל"ל ומיבא אמר ממתק: (ב) רשב"ם ד"ה ומשני וכו' ולהכי תנן נעד אחד לימרא מה עד אחד פסול: (ג) ד"ה אליבא וכו' דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שילוו שניהם כאחד וכו' ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו: (ד) ד"ה אליבא דרבי יהושע בן קרחה שנים בכתב: (ה) תוס' ד"ה הכא וכו' דאפילו אי הוי פסולא: (ו) ד"ה אימא נסכא וכו' והכא הוי מלי לדחויי: (ז) בא"ד ואימה דאי נסכא פחותה מאיסר אמין בו רק שמונה פרוטות מאי קושיא אה"נ דפחות משמונה פרוטות קאמר משמונה פרוטות קאמר הכא מה שילקה קאמר התם דהיינו מטבע פחותה כנ"ל:

לעזי רש"י

קינונ"ש [קרינונ"ש]. פרוטות. מטבעות קטנות.

מוסף רש"י

ואימא נסכא. חתיכות כסף (כתובות קי:). ואימא פריטי. ומתמר שיתן לו נתמא לו כסף שיש מלה פרוטות (שם). אימא נסכא. חתיכה אחת של זהב שקורין פלנ"ש (חולין קז:).

רבינו גרשום (המשך)

(ח) אמר כסף אין פחות מדינר דהב דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין דהב דהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף דהב אמר מר דהב אין פחות מדינר דהב (ט) אמר כסף אין פחות מדינר כסף אמר רבי אלעזר (י) דכתב מטבע דלא סגיא פריטי דכספא. ומטבע שלהם אין פחותה מדינר ומשום הכי היכא דכתב כסף סתם משמע דינר: ת"ר אי כתב בשטר זהב סתם לוה פלוני מפלוני אין פחות מדינר זהב ה' פשיטים למשקל ברזל. ואי כתב זהב דינרין או דינרי זהב אין פחות משני דינרים של זהב. ואי כתב זהב בדינרין אין פחות משבשני דינרין כסף דזהב

ואימא פריטי דדהבא לא עבדי אינשי זהב בדינרין [א]אין פחות מבשני דינרין כסף זהב ואימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה [ב](רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות משני דינרין זהב כסף אמאי אימא כספא נסכא בתרי דינרי כספא קאמר) א"ר אשי [ג]רישא דכתב דינרי סיפא דכתב דינרין ומנא תימרא דשאני בין דינרי לדינרין [ד]דתניא [ה]האשה שהיו עליה ספק חמש לידות ספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה היו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה מעשה ועמדו קינים בירושלים בדינרי זהב אמר רבן שמעון בן גמליאל המעון הזה אם אלין הלילה עד שיהו בדינרין נכנס לבית דין ולימד האשה שהיו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה ועמדו

פריטי דדהבא לא עבדי אינשי. כשום אתרא: **ודלמא כתרי דינרי דהבא פריכא קאמר ליה.** כלומר זהב בדינרין תרוייהו בזהב מיירי אלא שזה מטבע ואידך הוי דהבא פריכא והכי קאמר דהבא פריכא בשום שני דינרין זהב לוה פלוני מפלוני: **אי הכי רישא נמי.** בין לאידך ברייתא קמייתא דקתני כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרין דהכא כסף נימא יד בעל השטר כו' והוה לנו לפרש גרוטאות כסף בשני דינר כסף ובין דהך מתניתא דקתני דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין זהב נימא אין פחות משום שני דינרין כסף זהב: **רישא דכתב דינרי.** דמשמע דינרי זהב אבל דינרין סתם משמע של כסף: **ומנא תימרא דשאני לן בין דינרי לדינרין.** שזה דינרין של כסף וזה של זהב: **דתניא.** בשילהי פרק קמא דכריתות (מ.) האשה שיש עליה ספק חמש לידות חמש פעמים הפילה ספק רוח ספק ולד: **ספק חמש זיבות.** כגון מקולקלת למניינה ורואה חמשה חדשים שלשה ימים רצופים בכל חדש ספק בימי נדה ספק בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה שהם ימי זיבה וחייבת בקרבן: **מביאה קרבן אחד.** ליעבר מעומאתה תור לעולה ותור לחטאת ואינו נאכל לחטאת העוף בא על הספק ואינו נאכל כדנפקא לן ממתני' דרבי יוסי בר' חנינא במסכת נזיר (דף סט.): **ואין השאר עליה חובה.** שבקושי התירו להביא חטאת העוף על הספק כדי לטהרה מספק טומאתה משום דהביא חטאת אחת לקבורה וכיון דמיטהרא בקרבן אחד כדאמרינן במסכת כריתות (מ.) דומיא דאשה דמיחייבת חמש טבילות וכטבילה אחת מטהרת מו לא מייתי חטאת מספק להביאו לבית הפסול: **והשאר עליה חובה.** וכגון שילדה לאחר מלאת אבל על הלידה שבתוך מלאת נפטרת בקרבן אחד על שניהם ומזאת תורת היולדת נפקא לן בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.): **המעון הזה.** בבית המקדש שבנו: **עד שיעמדו בדינרין.** של כסף כלומר שיהא בזול: **ואין השאר עליה חובה.** טעמא דר' שמעון ור' עקיבא דאמרי התם תאמר על אחת ותיפטר מפרש התם בפרק קמא (מ.): ועמדו

ועמדו. והגמרא היה יודע שכן היא מברייתא אחת שנויה וכעין זה ר"ל בתחלת ר"ה (דף כ:) שמחלק הגמרא בריתא דתנו רבנן ואע"פ שהיא אחת (ג) והכי פריך אימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא (ד) כיון שהזהב דינרין ודינרין זהב הן דינרי זהב כמו כן זהב בדינרין יהא של זהב כיון שבזהב משתעי שטר כי למה י"ל שלא יהא הדינרין זהב מאחר שכתב (ה) בשטר ועוד כמו כסף בדינרין שהן דינרי זהב מ"מ סתם דינרין הן של זהב אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה לכך יש לנו לומר שהדינרין של כסף אע"פ שיש זהב בשטר אבל רישא דבריתא בתרייתא (ו) אע"פ שיש בה נמי דינרי דמשמע נמי של כסף ואם תמצא לומר דינרין הן כל כמה דלא אמר דינרין אין לומר שם שיהיו של כסף ופריך רישא נמי דקתני כסף בדינרין יהיו בהדיא שהדינר של זהב ועל שיפרש [דסתם] דינרין הם של זהב אבל בשטר שלא כתב אלא דינרי זהב ומשום דיד בעל השטר על התחתונה (ז) ולא גרסינן נמי ברישא נמי נימא הכי: **אמר** רב אשי רישא דכתב דינרי. דדינרי אינו משמע אלא שהם דינרי זהב ובין זהב ולהכי מוקמינן ההוא דסיפא בשל כסף משום דיד בעל השטר על התחתונה כדמשני אביי ולא גרסינן בספרים אלא אמר רב אשי דלא קאמר לשנויי (ח) דאביי ונראה לומר דאכולה בריתא קמייתא קאמר רב אשי דכתב דינרי אפי' הכי כסף דינרי ודינרי כסף מוכיח דדינרי כסף קאמר אשין לפרשו בענין אחר מדלא קאמר בדינרי דאי מודה רב אשי בברישא דקמייתא לא מיירי בדכתב דינרי אמאי (ח)[מפליג בין בי"ת ללא בי"ת ליפלוג בין דינרי לדינרין אבל אין נראה לומר כן כ"] כסף דינרי ודינרי כסף לא היו דינרי כסף כי זה לא היה דיבור ואין שום אדם כותב כן ג"נ דינרי כסף ודינרי כסף לא פשיטא לן מאחר דכתב בבכורות (דף מח.) מאלה יורשין ומאלה לקוחות ואפילו לא היו חולקים היכא דלא תפס לא מפקינן מיניה (ט) לשון ר"י: **לפי הספרים שגורסים עד שיהיו בדינרין.** ולא גרסינן בדינר של כסף לא ידענא היכי פשיט מינה דדינרי של זהב ודינרין של כסף דלמא האי דקאמר דינרי (ט) של זהב גבי זהב מתמת הדביקות היא אבל בלא דביקות (י) יאמר לעולם דינרין ולא דינרי ואם דינרי של כסף עד שיפרוט דינרי זהב ולכך שנה גבי זהב דינרי [זהב] שהולרך לפרש שהן של זהב ולבא בדביקות אבל גבי כסף לא הולרך לפרש שהן של כסף ושנה דינרין סתם לפי שאינו דבוק אפי' אם נפקין לומר כי כמו שיאמר זוזי דלא דביקות בלשון גמרא במקום זוזים בלשון משנה [ג"כ] בלשון גמרא אי אפשר שיהו דינרי של כסף שלאותם קורא זוזי בלשון גמרא ולהכי קיים ליה שדינרי הם (כ) לשון זהב הא ליכא למימר שאם מטעם זה רולה להוכיח למה הביא מתניתין דכריתות (דף מ.) ועוד כיון שהביא ראיה ממנה א"כ רולה לומר שבלשון משנה שהיא עברי היו דינרי של זהב ומנאתי בתורת הכהנים עד שיהיו בדינרין של כסף ולפי גירסת תורת כהנים מוכח זוזים בלשון כיון שנה דינרי גבי זהב ודינרין גבי כסף אע"פ שנשיהם דבוקים ונראה לספרים דגרסי' ברישא בדינרי לחוד אין צריך לגרוס בסיפא כסף הא לשון בדינרי הוא של זהב: ה"ג **נכנס** לב"ד ולימד האשה שיש (ל) חמש לידות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה. וכן כתוב בכל הספרים הכא ובכריתות בפ"ק (שם) והכי איתא בתורת כהנים אבל יש תימה מאי ליהוי הכא טעמא דרשב"ג דפליג לפי גירסת זו אבית שמאי ואבית הלל דתרוייהו מודו במלאת יום פ"א שחייבת על כל לידה ולידה ורבי יוחנן בן נורי ור"ע פ"ק דכריתות הכי אית להו שישאר עליה חובה אלא שר' יוחנן בן נורי אומר תאמר על האחרונה ותהא מותרת בקדשים פירוש ותו ליכא למימר שתהא סבורה ליפטר (מ) דודאי האחרון אינו פוטר את הראשון אבל אם לא אמרה על האחרון איכא למימר שהראשון פטור אפילו לידה דלאחר מלאת כמו במלאת ואתי למפשע אלא להביא יותר ור"ע לא חייש לפשיעה ועל איזה שתאמר מותרת בקדשים אבל לתרוייהו תשאר עליה חובה כרישא דהא שנה דהכא ועוד היכי מייתי מעשה לאמור אי משום דמעיקרא הוי קיימי בדינרי זהב דהיינו מעשה לפייע דהא משמע שהיו תמוכיין כמו שמוכיח והולך שרשב"ג ביטל אותה חומרא ועוד כיון שהיתה מותרת לאכול בקדשים למה היו עומדים בדינר זהב כיון שיכולות לאכול בקדשים מיהו יש לומר משום כל תאחר היו דוחקות

ונכפר. שמלמדין אותה לומר שהיא מביאה קרבן על לידה אחרונה או על זיבה אחרונה דשם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא ואוכלת בזבחים דטהורה היא ואין השאר עליה חובה מומרת ועוד פוטר את כולן ונתזלזלו קינין עד שעמדו בריבעתן היינו חצי דינר כסף ולא

ורבינו תם פירש בתשובתו דנסכא גריעא ובין הכא ובין בכתובות (דף קי:) (ט) פריך ואימא נסכא מכח דיד בעל השטר על התחתונה וקשה כדפרישית ואומר רבי דנסכא חשיבא טובא ואפילו הכי פריך ואימא נסכא כו' כיון שכתב סתם אימור כל"ל: (כ) **בא"ד** דהתם הכי פריך ואימא פריטי ממש ומשני פריטי דכספא לא עבדי וכו' אבל כסף הכי פריך: (ג) ד"ה אי הכי וכו' והכי פריך. נ"ב לומר מה קשה לפי זה ליפטא דלא הכי כו' ה"פ כו': (ד) **בא"ד** בתרי דינרי דהבא קאמר כיון שהזהב דינרין: (ה) **בא"ד** אמר שבתב בשטר ועוד: (ו) **בא"ד** ריצא דבריתא בתרייתא דהב דינרין ודינרין דהב אע"פ שיש בה נמי דינרין דמשמע נמי של כסף ואם תמצא לומר דינרין אבל כסף הן מ"מ כל כמה דלא אמר דהב בדינרין אין לומר שם כל"ל: (ז) **בא"ד** דיד בעל השטר על התחתונה אי הכי רישא נמי ולא גרסי' נמי ברישא. נ"ב משום דלא גרסינן [הכי משמע] דפריך מזהב דינרין כו' דהיינו בריתא בתרייתא: (ח) ד"ה אמר רב אשי וכו' דאמר בבכורות האחרון שחלקו אמלה יורשין: (ט) ד"ה לפי הספרים וכו' דלמא האי דקאמר דינרי זהב כל"ל ותיבת אבל נמחק: (י) **בא"ד** יאמר לעולם דינרין ולא דינרי ואם. נ"ב פי' אין צריך שיאמר דינרי אלא לעולם יכול לומר דינרין גבי זהב כמו גבי כסף וה"ה שיכול לומר גבי כסף דינרי [והא דקאמר] ואם דינרין בכאתנו מפרש מיירי בשל כסף ולא דיוקא אלא ה"ה דינרי נמי קאמר מיירי בשל כסף אלא דבדביקות לא יוכל לומר דינרין כי אם דינרי: (כ) **בא"ד** קים ליה שדינרי הם של זהב וכו': (ל) ד"ה ר"ג נכנס וכו' האשה שיש עליה חמש לידות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת: (מ) **בא"ד** ליפטר מהראשון דומאי שלאחרון אינו וכו' שהראשון פוטר אפי' לידה דלאחר מלאת כמו בתוך מלאת:

רבינו גרשום

כלומר צריך ליתן לו זהב ששוה שני דינרים של כסף מזהב: אימא נסכא. חתיכה קטנה: פריטי דדהבא לא עבדי אינשי. (א) ואותו מטבע של זהב הוא ומשקל דינר: זהב בדינרין כו'. אמאי יהיב שוה שני דינרין של כסף מזהב ותו לא: ואימא דהכי משמע דהבא פריכא. זהב שחוק שאינו טובע חייב ליתן לו בשוה שני דינרין של כסף ואמאי אמר אין פחות מבשני דינרי כסף זהב: אמר אביי. משום הכי אין גובה אלא שוה ב' דינרין של כסף מזהב דיד בעל השטר על התחתונה: אי הכי. דיד בעל השטר על התחתונה רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרי זהב כסף דמשמע נמי גימא נותן כסף נסכא שאינו טובע ובשוה שני דינר זהב מכסף דהיינו יד בעל השטר על העליונה: אמר רב אשי רישא משום דכתב ביה כסף בדינרי. דמשמע דינרי

מד א ב מי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מג סעיף יג ע"ש בהג"ה: מה ג מי' פ"א מהלכות ממזרים כפרה ה"י:

מוסף רש"י

ספק חמש לידות ספק חמש זיבות. ספק זיבה, כגון טוהה שראתה ג' ימים ואינה יודעת אם בימי נדותה אם בימי זיבה, מביאה קרבן ואינו נאכל, ספק לידה כגון שהפילה ואין יודע מה, שאשה שיש עליה ה' ספקות של לידה או ה' של ספק זיבה, מביאה קרבן אחד. טעמא העוף הבאה על הספק, ואוכלת בזבחים. שהי' הקרבן הזה לטהרה בא והרי הוא כעובלה, אם נטמאת האשה כמה טומאות טבילה אחת עולה לכולן, אף קרבן זה כן (כריתות מ.). ואין השאר עליה חובה. לא הביאוה חמשים להביאן, אלא אחת בקושי התירו להקריבה ספק מליקת תולין לנמנת, שאם לא כן אין לה ליטהר בקדשים (שם). היו עליה כו' ואוכלת בזבחים. כמו שפירשתי, והשאר עליה חובה. כדאמרינן (שם ט.) יכול תביא על הלידה שבפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת קרבן אחד לשניהם, מ"ל ולא (שם מ.). ועמדו קינים. שני קינין ד' תורין, בדינרי זהב. בשני זהובין, קן לדינר זהב (שם). המעון הזה. שבעזרה (שם). נכנס לבית דין ולימד כו'. אע"פ שהיקל על דברי תורה, עת לעשות לה' הוא, שאלמלי לא יתלמד יחללו מלכיה אפילו אחד, אילולי בקדשים בטומאת הגוף (שם).

רבינו גרשום (המשך)

שוה שני דינרין של זהב מכסף. וסיפא משום הכי אינו גובה אלא שוה ב' דינרי של כסף מזהב. דכתב בשטר דינרין דמשמע דינר של כסף: ומנא תימרא. דדינרי דינו דזהב ודינרין הן הן של כסף: ספק ה' לידות. שהפילה ה' פעמים ואינה יודעת אם ולד הפילה דחייבת קרבן או אם רוח הפילה דפטורה מקרבן. והכי הוא ספק ה' זיבות שראתה ג' ימים ואינה יודעת אם בתוך י"א יום ראתה והיא זבה וצריכה קרבן או בתוך ד' ימי נדה ראתה ואינה צריכה קרבן. הואיל דמספקא לן בקרבן אחד סגיא ואוכלת בו ביום דהיינו קדשים קלים כדאמ' הביא כפרתו אוכל בקדשים ואין השאר ד' קרבנות עליה חובה להביא: אם ילדה ה' לידות ודאות או [היו עליה] ה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים דאמרי' שם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא והשאר קרבנות עליה חובה להביא קרבן אחד על כל לידה ועל כל זיבה וזיבה הואיל דודאי הוא ומביאה אימתי שתרצה: מעשה שעמדו קינין בירושלים. קרבן ילדות וקרבן זבה שהן קינין תורין ובני יונה ועמדו בדינרי זהב אלמא דדינרי היינו זהב: המעון הזה. נשבע בבית המקדש: עד שיהיו בדינרים. כלומר אני אוזלזם עד שיעמדו בדינר של כסף אלמא דדינרין היינו של כסף: ולמה מביאה קרבן אחד

ונספר רבינו תם מצאתי במשנה כריתות במילתיה דרבן שמעון בן גמליאל והשאר עליה חובה ומתחלה היה כתוב ואין השאר עליה חובה ומתק ואין וכן היה נראה עיקר אבל יש תימה שבכל הספרים (ג) הוא כתוב [ואין] בין בכריתות בין בתורת כהנים בין בכאן עוד יש לדקדק דלא גרסינן ואין דמי גרסינן ליה כי מוקי טעמא דר"ע (ו) לפשיטה לוקי טעמא (ד) דסבר כרשב"ג ולא שיך פשיטה לדידיה מיהו יש לדחות דמדקאמר תאמר על אחת מהן משמע שכולן חובה עליה: (הג"ר). וכפירוש אשכנזים ראיתי כתוב רשב"ג ורבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא מדמי להו לטבילתה ופליגי אנית שמאי ואנית הלל. עד כאן): **רבעתים.** היינו רובע דיגר כדפירש בקונטרס והכי מוכח בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף י: ושם) דקאמר עשירית האיפה בפרוטה מנלן דת"ר האומר הרי עלי (ה) אלא יביא כבש שאין לך דבר שקרב בשלא אלא כבש ותנן עמדו קיימים בו ביום ברבעתים ומדחסם רחמנא עליה דהל להוי חד משיתסר בשלא כו' ומדרבעתים חד משיתסר בשלא שמע מינה דהיינו רובע דיגר וגראה דגרס רבעתים ולא רבעתיים מאחר שהוא רובע דיגר כדפרישית דאי גרסי' רבעתיים א"כ צריך לפרש דהיינו שתי רבעי דיגר דהיינו נמי רובע דיגר וזה לא היה שום משנון ועוד דאמרינן לעיל (ו) בהוא פירקא (דף ט.) [גר] בזמן הזה צריך שיפרוש רובע נקיון אע"ג שמבית קן אלא שתי פרידין כדאמר התם אלמא כל הקן ברובע הוא ובפרק קמא דכריתות (דף ח.) מפרש רש"י (ו) שני קיינן ברבעתים ולפי זה יוכל להיות רבעתיים אבל אינו מיושב דא"כ למה נקט שני קיינן בשני רבעים היה יכול לומר אלא בו (ו) (או שני) קיינן בשלא רבעים אלא דגרסינן ג) ברבעתי ופירוש קן ברובע ובדיגרי זהב נמי קן בדיגר זהב אבל בתורת כהנים מצא רבי רבעתיים בשני יודין וקשה לרבי מהא דאמרינן בפ' הוציאו לו (יומא דף נה: ושם ד"ה ונכרור) במתני' ר' יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד של זהב בלבד ותני רבי יהודה אומר לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות ופריך ומיסקול ארבע זוזי ונשדי במים והנך לישתרו דתמי שני פרידין היינו ד) שמונה זוזי והתם משמע חד משיתסר בשלא ואומר רבי דהיינו רבע זוזי פשיטא דהיינו איסתירא אלא מדינה דהוא פלגא דזוזא ה) אע"ג דאכתי הוה ליה למימר תרי זוזי דהיינו ריבעא דזוזא לא דק (ח) ונקיטו לה שמא לפי היוקר שהיה בימיהם ואכתי קשה לר"י דהתם קאמר כבש חטאת דקרב בשלא והא אמרי' בפרק בתרא דכריתות (דף כז.) מפני מה לא נתנה תורה שיעור למחוסרי כפרה שמא יזלו הטלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים ופריך והא חטאת חלב דלא נתנה תורה שיעור משמע (ט) התם דלא בעי שלא ויש לומר דמלוה מן המובחר להביא בשלא דבעינן מבחר נדריך מיומד שבעדרו ולהכי הוי דבר הגון להביא שלא בתחלה אע"פ שכשר בפחות כדאמרי' בפרק ו) בתרא דכריתות (שם) מדאמר רחמנא אל (י) בכסף שקלים מכלל דכשם בן שנה בשלא ועוד קשה לר"י דבפרק אחזו מקומן (זבחים דף מח. ושם) אמר חטאת בת דנקא והיינו מעה שמות דינר והוא חד מכ"ד בשלא ומשמע דדנקא דוקא כגון הראיה שתי כסף וחצאגיה מעה כסף דבתגיגה פ"ק (דף ו. ושם) וכפ"ק דבכורות (דף יא. ושם) אמרינן פטרוזא בת דנקא על שה של פדיון פטר חמור והיינו מעה ושמא דנקא (כ) לא דוקא אי נמי לכל הפחות דנקא דהכי אמור רבנן עין יפה שלא עין רעה דנקא ועוד יש להקשות מהא דאמר במנחות בפרק בתרא (דף קז: ושם ד"ה כבש) הרי עלי שור כו' כבש יביא הוא ונסכיו בשלא וליכא לתרוצי הא דקאמר בחטאת בת דנקא והכא שלא שהנסכים משלימין לשלא הרי עשירית האיפה שיביא למנחת הכבש בפרוטה דקאמר התם והיאך ישלים מן הנסכים בשלשה ועשרים חלקים של שלא ועוד אומר רבי דשיבוש הוא דחטאת אינה טעונה נסכים דאמר בעלמא (מנחות דף 5:) אלא הכי איכא לשנויי כדפרישית: יא) **אם** בן למה כתוב (ל). פירש ר"י דבשלמא אם צריך שיכתבו בשני מקומות קודם שיעה האחרונה שאין לומר מן השער עד שיכתבו שתי שפרים מה שפיר מה שכותבין פעמים מענין הראשון של שער דהיינו הלוחה ובענין השני שמדבר בחטאיות אבל מאחר שלמדין מן התחתון נבדו למה כותבין העליון בחמר דיו: יב) **אם** כן למה **כתוב העליון שאם תמחוק בו'.** הא טעמא לא שייך בהא דאמר הכל הולך אחר התחתון (מ) (כדאמר) ואין למדין מן העליון כלום ואם כתב למטה מנה אין למדין מן העליון מאתים אם נמחק קצת מן התחתון ועוד דאות אחת לא שייכא כלל להני גווני אלא מילתא בחתי נפשיה היא וקאי אהא דאמר כותבין (נ) שטר סכום המלוה פעמים וקאמר מה שרגילים לכפול בדברים בשטר כגון שמות האנשים כדאמרינן בגמ' כגון חנן מחנני שאם תמחוק אות אחת מן התחתון ילמוד מן העליון שלומדין חנן מחנני והיינו באות אחת ובפירוש רבינו חננאל כתוב א"כ למה כותבין את העליון משמע כדפרישית והא דלא קאמר א"כ למה כותבין את (ס) התחתונה לפי שהתחתונה עיקר וכן פירש רבי שלא הוצרך ליתן טעם למה כותבין התחתונה שהרי בכל טעות שיטעה בעליון יתקן ע"י התחתון אפי' בדבר שאין לומר שכן רגה לכתוב בעליון ולכך כותבין התחתון שאם יטעה יתקן מתחתון כי בשניהם לא יאותו שיטעה: **אבל לא משתי אותיות.** פירש רשב"ם אלא יתן לבי שאמו כך שאמי אותיות לא חסר הסופר ומשמע שלא היה מעמידו בנמחק האות ואמא שפיר לספרים דגרסי במתני' שאם לא כתב אות אחת כו' אבל לספרים דגרסי במתניתין שאם תמחק אין לפרש כן דהא משמע דקאי אמתניתין דקתני שאם תמחק אות אחת כו' ואות אחת דמתניתין נמי אין לפרש אלא כפי בריתא זו ואומר רבי דבגירסא זו צריך לפרש דבנמחקו שתי אותיות מיירי דכולי האי לא גמרינן מעליון ולא יגבה כלל ואע"ג דאי לאו אהדר לדיבוריה לא הוה פסלינן ליה במאי דלא כתב אלא חדא זימנא מכל מקום (ע) נמחק ונכתב גרע מהיכא דלא נכתב כלל דכיון דשתי אותיות שבעליון אין ניכרות בו שמא לא החזיר דבריו אלא לשנות השם מאחר דחזינן ביה ריעותא בשתי אותיות: (הגה"ה. בתוספתא תניא לעולם התחתון ילמוד מן העליון במקושר באות אחת ולא בשתי אותיות ונראה לר"י דבחזרת וקריאת מיירי דמחלקינן במקושר וצריך עיון. ע"כ הגה"ה): **דלמא** מיתרמי שם בן שלש אותיות. תימה היכא דלא הוי רובא מיהא אמאי לא ילמוד (פ) ומדקאמר דלמא מיתרמי כו' משמע דמשום הך חששא פסולין בכולהו ותימה הוא ליגזור בחמריני ולהפסידו משום הך חששא: **ספל** וקפל. פירש רבינו תם ספל ס' פלגי כמו שלשים חלקין דלעיל נמי שמת (דף קמה.) חלקי שלעים קפל ק' פלגי ורבינו חננאל מפרש שתי לשונות ספל ספל ממש כדפירש הקונטרס קפל כלי אחד ששמו כן ועוד לשון אחר פירש ספל פאה ופלגא קפל קב ופלגא: **אסובי** מסכי. לשון מנין כמו סך מקרי דרדקי (לעיל דף כח.) סך קירי פלסתר (ע"ז דף יח:): ומשוי

ס' וגובה קפל דילמד מעליון אי לא: ההוא שטרא דהוה כתב ביה שית מאה סתם וזוזא. חייב פלוני לפלוני: אסתירי היינו סלע: וזוזא. היינו דינר: פריטי לא מצית אמרת דאסובי מסכי

ועמדו קיינן. שני תורים או שני בני יונה קרויין קן: **ברבעתים.** ברבעיתא דיגר שני תורין ברובע דיגר דהיינו מ"ח פרוטות דקל"ב פרוטות יש בדיגר בפ"ק דקדושין (דף יב.) והכי מפרש בד' מחוסרי כפרה (כריתות י:) ולכוותה אשכחן במסכת מעשר שני (פ"ב מ"ט ע"ש) ב"ש אומרים בריבעא כסף ובריבעא מעות דהיינו ריבעא דיגר: **ה"ר ילמד מחסון מן העליון באות אחת.** שחסר מן התחתון כגון חנן מחנני ענן מעעני: **אבל לא בשתים.** כגון חן מחנני ענן מעעני: **והוס ליה רובא דשמא.** דכולי האי ודאי לא יגפינן מעליון ששתי אותיות לא חיסר הסופר וינתן הממון למי ששמו כך כמו שכתוב בתחתון: **ספל מלמעלה.** ספל אדיריס (שופטים ה) הפקיד פלוני לפלוני: **קפל מלמטה.** טליתות שראויין לקפל. ויש פוחרין גימטריא הוא ספל וקפל והכל הוא והוא הדין לכל הכלים דעלמא אלא (ו) הכי נקט משום דבעי עלה במסקנא קפל מלמעלה וספל מלמטה כו': **מי חיישינן לזבוב.** שחיסר רגלה של קו"ף ונעשית סמ"ך ובהא נמי ילמד מעליון: **תיקו.** והמוליא מחבירו עליו הראיה לכיון דמסתפק דינא לבי דינא היאך יוציאו מיד הממחזיק. ולא דמי לממון המוטל בספק דקיימא לן חולקין דהתם עיקר המעשה אין ידוע לנו היאך היה כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עובדה בצדה (לעיל דף נג.) וכגון נפל הבית עליו ועל אמו (שם דף קנח:) הלכך פוסקין להן ב"ד את הדין שיחלוקו אבל כל מקום שעלתה ההלכה בתיקו הוציל ואין הדיינין יודעין לפסוק את הדין היו שותקין והמחזיק יחזיק במה שבידו: **דאסורי קא מסכי להו.** (כ) סומכין אותן בדיגרין במקום קל"ב פרוטות כותבין דיגר: איסתרי

ומשוי

מז א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מב סעיף ו:

מז ב ג מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם ס"ז:

מח ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

רבינו גרשום

דליהודי רביעי אלא חצי קרי ריבעתן דהשתא נחולדו בפחות ממה שאמר ולהכי נשבע ותיקן כך שלא יתאחרו שם היולדות ושלא יתבטלו פפריה ורבריה: **פיס'** היה כתוב בשטר מאתים מלמעל' ומלמטה מנה או מנה מלמעלה ומאתים מלמטה הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהא בשיטה אחרונה דאמרינן דהאי דחזר וכתבו למטה משום דלמעלה לא דק והשתא מלמטה דק. וכיון דהכל הולך אחר התחתון א"כ למה כותבין את העליון כו'. הא סיפא ע"כ מיירי בהיכא דממון שוה בין מלמעלה בין מלמטה: שאם תמחק אות אחת מן התחתון. מפרש בגמ' במאי מיירי: ת"ר האי דקתני מחני' ילמד התחתון מן העליון. באות אחת אם תמחק מן התחתון שילמד מן העליון אבל נמחקו שתי אותיות בתחתון אין למדין מן העליון. והיכי דמי ילמד התחתון מן העליון באות אחת כגון דכתב מלעיל חנני לוה כך וכך ולמטה כתב חנן דהשתא נמחק אות אחת מלמטה ולמד מלמעלה דהאי חנן היינו חנני של מעלה. והכי נמי ענן מעעני אבל אי כתב למעלה חנני ולמטה חן או למעלה ענני ולמטה ען דהשתא נמחק ב' אותיות אין למדין מן העליון לתחתון אלא חדא מילתא היא: מאי שנא ב' אותיות. אם נמחקו מן התחתון דאין למדין מן העליון משום דלמא מיתרמי למעלה שם בן ד' אותיות כגון נחור והאי נח דכתב בתחתון דנמחק הוה ליה פלגא דשמא דאין למדין מן העליון: דלמא איתרמי שם בן ב' אותיות. דלוה. כגון דן נח שם וכי נמחק מהן אות השתא צריך למילף חצי השם מן העליון: אלא להיכא דנמחק ב' אותיות מן התחתון היינו טעמא דאין למדין מן העליון דלמא מיתרמי שם בן ג' אותיות כגון משה או דוד ולהיכא דנמחקו ב' אותיות מן התחתון היינו טעמא דאין למדין מן העליון משום דנמחק רובא דשמא וגזרינן ב' אותיות דהן פלגא דאין למדין אטו ב' אותיות דהוי רובא אבל היכא דנמחק אות אחת למדין מן העליון דודאי אות אחת אי נמחקה ליתא רובא דשמא: אמר רב פפא הא פשיטא לי. אי כתב מלמעלה ספל שחייב פלוני לפלוני ולמטה בשטר כתב קפל כלומר דבר מקופל וכפול כמו מקטורן שהוא מכוסה מן בגד מכחדן או שאר בגד כפול הראי הכל הולך אחר התחתון וגבי נמי בעל השטר קפל. אבל הא קא מיבעיא לי קפל מלמעלה וספל מלמטה מהו. מי חיישינן לזבוב ואיכא למימר בתחתון נמי קפל הוה אלא זבוב דיבק האות דרגל של ק' ועשאו

הגהות הב"ח

(א) ד"שב"ם ד"ה קפל וכו' אלא נקט הכי משום: (ב) ד"ה דאמומי קא מפסי להו סוכמין אומן: (ג) תוס' ד"ה (בע"א) ה"ג נמנם וכו' שבכל הספרים היה כתוב ואין בין בכריתות: (ד) בא"ד לוקי טעמא דר"ע דסבר: (ה) ד"ה רבעתים וכו' דת"ל האומר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש וכו' ומדחסם רחמנא עליה בעשירות כו' ומדרבעתי': (ו) בא"ד לעיל מינה בהוא פירקא גר בזמן הזה צריך שיפריש רובע נקיון: (ז) בא"ד ובפרק קמא דכריתות מפרש רש"י קיינן בדיגרי זהב שני קיינן בשני הזובים קן לדיגר זהב קיינן ברבעתים שני קיינן בשני רביעי דיגר בסף ולפי זה יוכל לחיות וכו' היה יכול לומר שלשה בג' רבעים או ארבעה קיינן בד' רבעים אלא גרלה דגרסינן קן ברבעתים ופירוש קן: (ח) בא"ד לא דק ושמא נקיט לה הכי לפי הייקר: (ט) בא"ד משמע דחטאת לא בעי סלע ויש לומר: (י) בא"ד מדאמר רחמנא אל שתי שנים נכסף שקלים: (כ) בא"ד ושמא דנקא דחטאת לאו דוקא: (ל) ד"ה מ"כ למה כתוב העליון פי' ר"י וכו' שכותבין פעמיים בענין הראשון של שער: (מ) ד"ה מ"כ וכו' אחר התחתון דהא אין למדין וכו' מן העליון מאתים אפי' אם נמחק: (נ) בא"ד כותבין בשטר סכום המלוה פעמיים: (ס) בא"ד כותבין את התחתון לפי שהתחתון עיקר וכו' התחתון שהרי בכל: (ע) ד"ה אבל וכו' מ"מ נכתב ונמחק גרע מהיכא: (פ) ד"ה דלמא וכו' דמדקאמר דלמא וכו' ומימה הוא דליגזור:

מוסף רש"י

ועמדו קיינן בו ביום ברבעתים. ב' קיינן בשני רביעית דיגר כסף. ג"א רבעתים לשון חלי הוא (כריתות ח.).

ע) ע"ל דר"ע דלא חייש לספיעה. רש"ש. ב) [בפ"י לו ה' קיינן בב' רבעים ולמה היה לו ליקח שיתפכר ביחד ב' קיינים בב' רבעים אלא]. ג) רש"א רבעתים. ד) רש"א ד'. ה) ונקט שיעור דבל קן דהיינו ב' פרידות אף אלא גרע אלא נגד פרידה אחת דהיינו חטאת ומשום חטאת שמתו בעליה ואח"ג. רש"ל. ו) כמו עוד י"ל. רש"ל. ז) [ע"ל בפרק קמא דף יו"ד:]. ח) שיך למשנה לעיל קמה:. ט) שיך למתני' לעיל קמה:.

איסתרי. סלעים: **יד בעל השטר על התחתונה.** ולית ליה אלא איסתרי דליון כל אסתירא פלגא דזוזא כך פירש ר"ת. וגרלה לי דזוזי יקבל דאסתירי הוו סלעים ושם בכל אחד ארבעה דינרין אבל אסתירא פשיטי איהו ולאי הוו פלגא דזוזא דהיינו סלע מדינה דלאמרי' בבבא קמא (דף לז.) גבי התוקע לחבירו בעובדא דחנן ביפא: **אמר אביי לא לחוי איניש התימת ידיה כו'.** אדם שנדרך לכתוב חתימת ידו על קלף ולהשליך לבית דין כדי שיכירו בית דין חתימתו כי ההיא דאמרינן בכתובות בפרק האשה שנתארמלה (דף כא.). כגון ראובן ושמעון שהיו מתומין בשטר ומת שמעון ואין מי שיכיר חתימת שמעון אלא ראובן ואחד מן השוק (ב) ואמרינן התם שיכתוב ראובן כתב ידו ושיליכהו לבית דין ובית דין מקיימין חתימת ידי ראובן הכתוב בשטר מכתב ידו שהשליך בב"ד ואין צריך ראובן להעיד על כתב ידו שבשטר זה כתב ידי ובאין ראובן ואחד מן השוק ומעידין על חתימת שמעון ואמר אביי כשיתמות ראובן להשליך לב"ד לא יתמות בסוף הקלף אלא בתחלתו שלא יהא חלק מלמעלה שמא ימצאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה מחתימתו אני התתום לויתי מפלוני כך וכך ממון ותנן הוליא עליו כתב ידו כו' והיינו חתימת ידו כדתנן (גיטין דף עא.): כתב סופר ועד כשר ואמר ר' ירמיה התם סופר שנינו: **בזכינא.** מוכס וישראל היה: **כי חלפי רבנן.** ותשלח כתב ידך למחול המכס אמחול להן: **הוה נגיד.** מושך בקלף כדי שיתמות אביי מלמעלה: **אמר אביי מחלת ועד י' לא לכתוב בסוף השיטה.** דמזייף וכתב לתלת תלתין ולארבע ארבעין ולחמש חמשין וכן עד עשר יכתוב לעשר עשרין אבל אחד עשר אינו יכול לזייף דלריך למכתב אחד ועשרים וכי כתב בין אחד עשר וי"ו גרלה דחוק ומינכר: **ואי איתרמי ליה.** ארבע או חמש בסוף שיטה: **ליבדר.** ולדכריה להאי סכומא עד דמיתרמי ליה באמצע שיטה דאפי' אם יזייף וכתב אין למדין אלא מן התתמון דקתני מתניתין: **הכוא דהוה כתב ביה תילתא בפרדיסא.** כך היה כתוב בשטר זבינת לפלוני בגינתא דאית לי תילתא בפרדיסא אזל הלוקח מחקיה לגגיה דבי"ת מכאן ומכאן ושויה ופרדיסא ואל"ל מכרת לי תילתא דגינתא וכל הפרדס כולו והא שטרא: **הכוא שטרא דהוה כתוב ביה מנת ראובן ושמעון אחי.** דאית להו תרתי פלוגית מנת חלק קרקע שיש לשני האחין והוו להון אחא אחרינא ששמו אחי והוה ליה מנתא בהדייהו ואזל הלוקח ושדא ביה וי"ו ושויה ואחי ואחי וטען דמנתא דתלתא זבינית: **דרפיסא ידיה.** ידיו רותתות ואותיות אחיותא פורחות: **אמנרא.** על חבל הנטוי משפת הנהר אל שפתו שניה והעוברים (ג) גשר קצר נשענים בו ועוברים והוא נע ונד כל שעה: **אזרנוקא.** סגוזגל"א בלע"ז שבו דולין מים מן הבור: **קם אזרנוקא.** עלה עליה ואחתם וכל גופו נע ונד וידיו רותתות: **מתני' כותבין גט לאיש.** כותבין ואותמין לו והוא יגרש בו את אשתו כשירלה אע"פ שאין אשתו עמו בשעה שנותנין לו הגט כתוב ואחתום דהא לא בעינן דעתה שהרי היא מתגרשת בעל כרחה: **ושוכר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה.** לדלידה חוב הוא ולבעלה הוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו והיא צריכה להזהר בו שלא יצא ליד בעלה עד שתקבל כסף כתובתה: **ובלבד שיהא מכירן.** בגמ' [ע"כ] מפרש לה: **והכעל נותן שכר.** (ד) הגט. טעמא מפרש בגמ' [קסח.]. ושכר השובר דזכותו הוא דלא מהדר ומגבה כתובתה זימנא אחריתא: כותבין

ומשוי (ה) ליה זוזי. תימה זוזי נמי משוי איסתרי דמסכי להו בתוספתא ס"כ לית לן למימר מהאי טעמא שית מאה זוזי אלא שית מאה איסתרי שגדולים יותר וי"ל דזוזי רגילים לכתוב בשטרות אע"פ שיש מטבע גדול ממנו (ו) כדאשכחת בזוזי צורי דקאמר בב"מ ארבע זוזי ולא תשבינן להם בסלעים ופירוש רבינו חננאל שפירש דאיסתרי יהבינן ליה והן פחותין מזוזי כדאמר איסתרא פלגא דזוזא לא נהירא דמאי אמרת אינו מתקייים בשום מקום אלא נראה לרבי כרשב"ם מתוך הלשון דקאמר מאי קאמרת דמשמע דהא ליכא למימר כמו מאי אמרת לסטים מזויין כו' (קדושין דף יא.) ולספרים דגרסי אלא מאי איכא למימר אי שית מאה איסתרי דזוזא אי שית מאה זוזי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה לפי אותן ספרים יכול בעוד לפרש דאיסתרא בגיר מזוזא והוו הני זוזי זוזא צורי מיהו רבינו חננאל גרים מאי אמרת שית מאה איסתרי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה ור"ת היה גרים בסוכה (דף כב: ושם ד"ה מזוזא) זוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא ומפרש זוז שעומד בראש הכר שהוא גדול דומה לאיסתרא שהוא קטן לעומד למטה:

לא לכתוב בסוף שיטה. פירוש אי כתב לשון נקבה דכתב תלת ולא כתב תלתא: **אף על פי שאין אשתו עמו.** ות"ת וליתוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וטורפה (ז) מלקוחות שלקחו הפירות מן הבעל עד תשרי למאן דאמר דאף לאחר שנתן עיניו לגרשה אוכל פירות עד שעת נתינה (ח) אלא כדין דהכי פרכינן סוף פ"ק דבבא מציעא (דף יט.) על מלא גיטי נשים דקאמר בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ומשני התם דאמרינן לה אייתי ראיה מאיתמת מטא גיטא לידך וה"מ בנפל דאיתרע הוא דמצריך הכי אבל הכא דלא נפל אמאי לא חיישינן להכי ואור"י דלא מקדיש אינש פורענותא לנפשיה הלכך היכא דאיתליד ריעותא דוקא חיישינן והכי אמרינן (ט) בפ"ק דגיטין (דף יח.) דלא מקדיש אינש פורענותא לנפשיה שיכתוב לה גט קודם שילכה לגרשה וגיטין הבאים ממדינת הים קלא אית להו:

ושוכר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה. ות"ת וליתוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא (ט) נתנו עד תשרי ומזבנא לכתובתה בטובת הנאה ואזל בעל וטרף לקוחות אלא כדין הא פריך הכי בפ"ק דב"מ (דף כ.) על מלא שובר ומשני ש"מ אית"ל לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול שלא מוחלת לבעל אם היתה רוצה ואחי משני עדיו בחיתומיו זכין לו והא דשביק מתני' ופריך אבריתא משום דמתני' מני לאוקמי (י) בשטר דאית ביה הקנאה אבל התם קתני אין האשה מודה כו' דמשמע שאומרת אלא נתנתו לבעל עדיין ומה בכך אם בהקנאה מיירי אע"ג דמני לפרש לאוקמיה) מזייף הוא משמע דמיירי בכל ענין אין האשה מודה בין שאומרת לא נתתיו עדיין לבעל: כותבין

בגמ' [ע"כ] מפרש לה: **והכעל נותן שכר.** (ד) הגט. טעמא מפרש בגמ' [קסח.]. ושכר השובר דזכותו הוא דלא מהדר ומגבה כתובתה זימנא אחריתא: כותבין

יחד ובעבר האחר יחד האחד וקשור חבל מזה לזה וסומכין שם ידיהן כשעובדין על גבי אותו נסר צר ומירתת מכח המים ועל אותו נסר הנחתי ידי והיתה מרתת כיד של זקן וזייפתי: זרנוקא. שקורין ציקיניא שדולין בבור דרתת עליה הנחתי ידי: **מתני'** כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. מפני שהאשה מתגרשת בעל כרחה: והשובר לאשה. אם באת אשה לב"ד ואמרה כתבו לי שובר מכתובתי שאתן לבעלי שגרשני כשיפרע לי כתובתי כותבין לה אע"פ שאין בעלה עמה: ובלבד שיהא. הסופר ובית דין מכירין האשה והאיש שלצורך עצמן הן מבקשין: והבעל

(א) רש"ל מ"ז, ב) כתובות כפ. ע"ב, ג) (ער' תוס' כתובות כפ: ד"ה המאר), ד) לקמן קעה:, ה) [נפת יט. תולין קה.], ו) [בערוך ערך כמה ב' גרס לכבייה פי' ממקן הסיעים של בי"ת של מעלה ושל מטה], ז) [ב"מ כה.], ח) ל"ל בפ"ב, ט) ל"ל דאומרת. רש"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שית מאה איסתרי וחזא וחד (שית מאה זוזי וחד זוזא) תמ"מ וכ"ב ר"ת לא גרס ליה: (ב) רשב"ם ד"ה אמר אביי וכו' דאמרינן התם: (ג) ד"ה אמנרא וכו' והעוברים על גשר: (ד) ד"ה והכעל נותן שכר שכר הגט: (ה) תוס' ד"ה ומשוי להו זוזי מימה זוזי נמי משוי להו איסתרי: (ו) בא"ד כדאשכחן בזוזי וכו' ולא תשבינן להו בסלעים: (ז) ד"ה אע"פ שאין וכו' ולא נתן עד תשרי וטרפה שלא בדין מלקוחות: (ח) בא"ד עד שעת נתינה דהכי פרכינן בל"ל ומיכות אלא כדין בתוקף: (ט) ד"ה ושוכר וכו' ולא נתנה עד תשרי ואזלא מזבנא לכתובתה: (י) בא"ד מני לאוקמי בשובר דאית ביה הקנאה:

מוסף רש"י

וכתיב דמסיק ביה זוזי. למעלה מן התחתה יכתוב שזה התתום לוה ממנו מנה וכותב כך אני פלוני התתום למנה לויתי מנה מפלוני (כתובות כא.). **הוציא עליו.** מלוה. **כתב ידו.** של לוה שהוא חייב לי ממון ואין כאן עדות אחרת (לקמן קנה:). **גובה מנכסים בני חורין.** וממשעבדי לא דלית ליה קלא לגבי שאינו עשוי בעדים (כתובות כא.) אלא גובה ממטלטלי אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים, דכיון דאיכא תרתי, שטר ועדים מפקי ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלא תקנו בדבר ויעיקו בני חרי למוכר לגבות מהם (לקמן קנה:).

רבינו גרשום

להן לפרוטות בסכום חשבון היו מצטרפין אותן ומשוין להו זוזי בשטרא ולא כתב פריטי: יד בעל השטר על התחתונה. ולא מגבי שית מאה זוזי וזוזא: מחלת ועד עשר לא ליכתוב אינש בסוף שיטה. של שום שטר דאי כתב בסוף שיטה חלת מצי דיופי המלוה וכתב תלתין והכי נמי מארבע מצי למכתב ארבעין וכן כל החשבון עד עשר מצי לזייף אבל אי כתב אחד עשר בסוף שיטה לא מצי לזייפי ולמכתב אחד ועשרים משום דצריך למכתב ו' בין אחד ועשרים ואי מזייף להאי ו' איכא היכרא ודחיק משאר אותיות. ומשום הכי נקט מחלתא דקודם תלתא לא כתבי בשטר חשבון אלא לוה סלע כותב פלוני לוה סלע וכן לשנים כותב סלעין ולא שנים ומעוט סלעים שנים. ואי קשיא לך היכא דכתב סלע בסוף שיטה יכול לכתוב סלעין הא לא קשיא דכיון דסלעין סתם לא הוי אלא שנים משום ההוא פורתא לא מזייף אלא מחלת ולעיל דזייף הוא מזייף: ואי מתרמי ליה. בסוף שיטה חד מכל חשבון זה מחלת ועד עשר: ניהדריה לדיכוריה. בההוא שטר תרי תלת זימני כך וקיבל עליו פלוני אחריות של כך וכך סלעין ואי אפשר בחד מחלת דלא מתרמי החשבון באמצע שיטה ואי מזייף בסוף נלמוד מההוא דאמצע שיטה: ההוא שטרא דכתב ביה תלתא בפרדיסא. זבן פלוני לפלוני: אזל. דלוקח בעל

עין משפט נר מצוה

מטב א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' עח ועי' בהגאות וכמ"ש סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף עו:

ג ב טוש"ע ח"מ סי' סט סעיף [ח] כ:

נא ג מיי' פי"ח מהלכות מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין לד לה טוש"ע ח"מ שם סעיף ח ופי' לבן בטור:

נב ד ה מיי' שם פכ"ז הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ד:

נג ו ז ח מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' ג:

נד ט מיי' פ"ב מהלכות גירושין הל' ג ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין נ ופימן לד טוש"ע אה"ע סי' קב סעיף ג:

נה י מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף ח:

נו כ מיי' שם הל' ג ועי' במ"מ ופ"כ מהל' גירושין הל' ג סמג שם טוש"ע שם ופימן קב סעיף ב:

ל מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ב ועי' במ"מ ופ"ב מהל' גירושין הל' ד' ועי' בהגאות סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף ח:

לעזי רש"י

סגריצ"א [ציגוני"א]. צפחת ערה לשאיבת מים מבארות.

רבינו גרשום (המשך)

השטר ומחק ב' מלמעלה ומלמטה ושויה ר' ופרדיסא דמשמע תלתא בשדה זבן ליה וכוליה פרדיסא כלומר תלתא ופרדיסא: דויה ליה עלמא להאי ר' דופרדיסא: ההוא שטר דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון [אחין]. כלומר שראובן ושמעון שהן אחין מכרו לי מנת שלהן חלקן שירשו מאביהן: אזל וכתב ר' ושויה ואחי. ראובן ושמעון ואחי וכינן לי מנת שלהם: האי מאן דמחוי אחתימות ידיה בבי דינא. כדי שיכירו ב"ד אם יבוא להם היום ומחר חתימה דומה לזה שידעו שהוא חתמו ואם אינו דומה לזו שידעו שזיוף הוא: לא ליחוי בסוף מגילתא. בגליון מלמטה אלא מלמעלה דאי כתב למטה דלמא משכחת לה אינש ומזייף וכתב על גבי חתימתו דמסיק ביה זוזי כך וכך והוא חתום למטה ותנן כו': ההוא בובינא. בעל מכס: אחוי ליה אביי חתימתו בריש מגילתא. והיה רוצה לזייף על גבי חתימתו שיהא חייב לו: אין חתימות ידי הוא. שהיה דומה לכתיבתו: בשלמא חתימת ידי מצית לזיופי שפיר. משום דבחזר אנא וכוונת כתיבתי: דרתית ידיה. מחמת שהיה זקן היו ידיו רותתות היכי מצית לכוונו: א"ל אנחי ידא אמצרא. במעבר הנהר היה נסר קטן קצר כמו גשר ומזה בשפת הנהר קבוע אותו נסר צר ומירתת מכח המים ועל אותו נסר הנחתי ידי והיתה מרתת כיד של זקן וזייפתי: זרנוקא. שקורין ציקיניא שדולין בבור דרתת עליה הנחתי ידי: **מתני'** כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו: ובלבד שיהא. אם באת אשה לב"ד ואמרה כתבו לי שובר מכתובתי שאתן לבעלי שגרשני כשיפרע לי כתובתי כותבין לה אע"פ שאין בעלה עמה: ובלבד שיהא. הסופר ובית דין מכירין האשה והאיש שלצורך עצמן הן מבקשין: והבעל